

פרשת
ויקהל - פקודי
התשפ"א

"הלומד על מנת לעשות,
מספיקין בידו ללמוד
וללמד לשמור ולעשות"
(אבות ד' ה')

פרשה & הלכה
למעשה

הנושאים השבועי:
שבת - ברכת האילנות

העלון השבוע
מוקדש לרפואות:
חיה שרה
בת מלכה

פרשה למעשה

המלאכות האסורות בשבת - נלמדות מן המשכן

"וַיְקַהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֵתֶם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הָעֲשֵׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת: לֹא תַבְעֲרוּ אִשׁ בְּכָל מַשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:" (שמות ל"ה א' - ג')

רש"י: ששת ימים. "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר: שאינו (- המשכן) דוחה את השבת".

בגמרא במסכת שבת (מט ע"ב) מובא, עניין הסמיכות שבין מה שפותחת פרשתינו **בדיני שבת**, ומיד **לאחר מכן** עוברת לדבר בעניין **מלאכת המשכן**. והסבירו שם בגמרא כי **לא בסתם נסמכו** הפרשות האחד למשנהו, **כדי לומר שכל המלאכות שנעשו במשכן, אסור לעשותם בשבת**. וכדוגמת מה שנאמר שם: **"אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה הייתה במשכן**. הם זרעו - ואתם לא תזרעו. הם קצרו - ואתם לא תקצרו, וכו'".

ומה שמקובל בליבות בני אדם **לחשוב** שהמלאכות שאסרה התורה הן רק משום שציוותה התורה על מנוחת הגוף בשבת, זה לא מדויק. כי בעיקר מה שריבתה התורה זהו דבר הנקרא **'מלאכת מחשבת'**, וכמובא בגמ' (חגיגה י' ע"ב): **"מלאכת מחשבת אסרה תורה"** [ופירש רש"י שם (ד"ה מלאכת מחשבת): **"דאילו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא, אלא במשכן הוא דכתיב**. ולפי שסמך בפרשת ויקהל **'פרשת שבת' ל'פרשת משכן'** אנו למדין **'מלאכת מחשבת' - לשבת"**.

והאופן שבו הגיעו חז"ל למספר ל"ט מלאכות האסורות מן התורה בשבת [אפילו שבתורה נכתב במפורש רק **שלא להדליק אש**], הוא **מעצם הלימוד** הזה **ממלאכת המשכן**, שכל מה שנחשב למלאכה במשכן וקראוהו **'מלאכת מחשבת'** אסור לעשותו בשבת.

וכמה דרכים יש בדברי חכמינו ז"ל להגיע למספר ל"ט (39) מלאכות:

- א. בגמרא במסכת שבת (צז ע"ב) נאמר **באופן ברור:** **"אֵלֶּה הַדְּבָרִים, אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני"**.
- ב. כנגד **39 הפעמים** שהמילה **'מלאכה'** בהטיותיה השונות מופיעה בתורה [המילה למעשה מופיעה למעלה ממספר פעמים זה, והגמרא ומפרשיה דנים אילו מילים לכלול בספירה].
- ג. כנגד **39 הפעמים** שהמילים **'מלאכה'** ו'**עבודה'** מופיעות בבניין המשכן.
- ד. **'אֵלֶּה' = 36** בגימטריא ועוד **3** מפני שהיה אפשר לכתוב את המילה **'הַדְּבָרִים'** ב-3 דרכים יותר קצרות.
- ה. **'אֵלֶּה' = 39** בגימטריא (על יסוד חילוף ה/ח - עם הכולל).

מעשי הצדיקים

מי הדליק את הנר השמיני?

שש שנים רצופות. זה היה פרק הזמן בו הצטער והסתגף האדמו"ר רבי ישראל אביחצירא - ה'באבא סאלי' זיע"א, על אחיו הקדוש והטהור האדמו"ר רבי דוד אביחצירא הי"ד. משנת תר"פ עד י"ד כסלו תרפ"ו.

בליל פטירתו של אחיו הקדוש, הלך רבי ישראל לישון את שנת הלילה הקצרה שלו. בחלומו הוא רואה כי הוא ניצב בפתח ביתם בעיר 'תאפילת', ומן התקרה יורדת קערת זהב מלאה שמן, ובה שמונה קנים ובהם פתילות מוכנות להדלקה.

הוא שומע כרוז המכריז: "ברוך הבא אברהם אבינו", וקול צעדיו של אברהם אבינו נשמע כשהוא נכנס לבית. את האש בפתילה הנדלקת רואה ה'באבא סאלי' היטב, אולם אינו רואה את דמותו של אברהם אבינו, המדליק. לאחר מכן נשמע הקול בשנית. **כעת מוזמן יצחק אבינו** להדליק את הנר השני. ושוב חוזר על עצמו המראה: קול צעדים, **יצחק אבינו אינו נראה**, האש אוצזת בפתילה ונדלקת. אחריו היה יעקב אבינו משה, אהרן, יוסף ודוד. כל שבעת הרועים שהנהיגו את עם ישראל.

כל אותו הזמן היה ה'באבא סאלי' רועד מפחד ומאימה לנוכח המחזה הכביר. הוא הצטנף בפניו לבל ירגישו בהימצאו. היטב הבין את גודל המעמד. אלא שאז נשמע הכרוז בפעם השמינית: **"ברוך הבא רבי דוד אביחצירא!"** להפתעתו של ה'באבא סאלי', הוא רואה את אחיו הקדוש, כבחיי חיותו, נכנס אל הבית, ניגש אל הנר ומדליק את הפתילה. לאחר מכן ביקש רבי דוד להיכנס אל הבית פנימה. רבי ישראל אזר אומץ ופנה לאחיו הקדוש: **"רצוני להיכנס עמך פנימה, מותר לי?"**

רבי דוד שב לאחור ונענע בראשו בשלילה: "דע לך, אחי היקר! המקום הזה הינו פתח גן עדן התחתון. לכאן לא ניתן להיכנס בלבוש גשמי של הגוף העכור מעולם החומר. אולם תוכל לשבת בפתח הבית ולומר עמנו **תיקון חצות**". במילים אלו נפרד ממנו רבי דוד, ונכנס פנימה. ה'באבא סאלי' נותר לומר תיקון חצות בחוץ עם הקולות שעלו מבפנים: **שבעת הרועים ואחיו הקדוש**.

התיקון הסתיים. בבת אחת נמוגו הקולות והמראות, ומול עיניו של רבי ישראל שוב נגלה בהדרו רבי דוד. הפעם לא הספיק ה'באבא סאלי' לפצות את פיו, ורבי דוד פנה אליו: "צער רב מצטער אני מהצער שלך אודות פטירתך. ראית בעיניך לאיזו מדרגה רמה ונשגבה זכיתי ובחברת מי אני נמצא. אינני יכול לספר לך פרטים מדויקים, אבל יודע אני שבכוח תורתך, יד ורגל לך בעיניינים אלו ותוכל לשער מה רמה המדרגה לה זכיתי.

"דע לך", המשיך רבי דוד לומר לאחיו, "שאת צער הפטירה לא חשתי כלל, זולת רגע אחד. מיד לאחריו נפתחו בפני היכולות רבים, וזכיתי למעלה רמה ונשגבה. הצער הזה שהינך נוהג זמן רב מדי, פוגע בעבודתך הקדושה ומיסב לי צער רב בשמים. אבקשך, שלאחר שראית בעיניך את השכר הרב, תחזל להתאבל אודות מיתת גופי".

ה'באבא סאלי' הקיץ משנתו, ומאותו היום היה שרוי בשמחה עצומה. מיד לאחר תפילת שחרית ערך 'התרת נדרים' על 'תענית ההפסקה' בה היה שרוי, וערך סעודה גדולה לעילוי נשמת אחיו הקדוש.

הלכה למעשה

דיני ומנהגי ברכת האילנות

חודש ניסן, אף על פי כן בדיעבד יוכל לברך ברכת האילנות אחר כך במשך כל החודש, כשיראה פעם נוספת אילנות עם פרחיהם.

י. לכתחילה אין לברך ברכת האילנות בחודש אדר, אלא ימתין לחודש ניסן ואז יברך, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות, אבל אם לא נזדמן לו לברך ברכת האילנות עד שיצא ניסן, רשאי לברך ברכת האילנות בחודש אייר, ולא יאבד ברכה יקרה זו מידו, ויסמוך על דברי הפוסקים שניסן לאו דוקא, ובלבד שיהיו עדיין האילנות בפריחתם, ולא גדלו פירותיהם.

יא. במקומות שפריחת האילנות בתשרי או בחשוון, רשאים לברך ברכה זו בשעת פריחתם, שלא דיברו חכמים אלא בהווה. והוא הדין שרשאים לברך בחודש אדר, כשפריחת האילנות באותו מקום בחודש אדר.

יב. אם לא בירך ברכה זו עד שגדלו הפירות, שוב אינו מברך. וכל שנפלו הפרחים, אפילו לא גדלו הפירות באופן שראויים לאכילה, רק התחיל גידול הפרי, אין לברך ברכה זו. ומכל מקום, אילן שהתחילו לגדול בו חלק מפירותיו, אם יש בו עדיין פרחים וניצנים, מברך עליו ברכת האילנות.

יג. מותר לברך ברכת האילנות בשבת ויום טוב, ואין לחוש ולגזור פן ישכח ויתלוש מפרחי האילנות בשבת [אלא שיש להיזהר במקום שאין עירוב, שלא להוציא הסידור לרשות הרבים]. אלא שלכתחילה מהיות טוב יש לברך ברכת האילנות בימות החול, כשאין חשש שיפסיד הברכה, אבל בסוף חודש ניסן כשיש חשש שלא יראה יותר אילנות של מאכל עם פרחים, אין להימנע מלברך ברכה זו בשבת.

יד. סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה ב'ראיה', והוא אינו רואה. ונכון שישמע מפי שליח צבור המברך ויצא ידי חובה לכל הדעות. אבל המרכיב משקפים לעיניו, פשוט שרשאי לברך, שראיה דרך זכוית ראייה גמורה היא, ואפילו אם היו לו משקפים כהות, כגון משקפי שמש, יכול לברך. ופשוט שאפשר לברך 'ברכת האילנות' גם בלילה אפילו שרואה את הפריחה לאור הפנס [ומה שכתוב: "היוצא בימי' ניסן וראה אילנות", היינו בחודש ניסן. ואין הכוונה לימים דווקא ולא לילות].

טו. אדם שננסע ברבב, ורואה את פריחת האילנות דרך חלון המכונית, ואינו יכול לצאת מן המכונית ולברך – רשאי לברך ברכה זו תוך כדי נסיעה. ואין בעיה לברך ברכה זו בישיבה כדן כל ברכות הראיה.

טז. אדם השוהה בבידוד או שחלה בנגיף. או שמסיבת כל דבר אחר לא יכול לצאת ממקומו כדי לברך 'ברכת האילנות'. אין לו אלא לחכות עד שיוכל לצאת ולברך בראיית האילנות. אלא אם כן יכול לראות מחצר ביתו אילן הפורח [כשרואה בבירור בפריחת האילן]. אך לא יועיל אם יתלשו בעבורו ענף מאילן הפורח, או אם יצלמו לו את פריחת האילנות, או שסיפרו לו על כך, כיוון שצריך לראות את האילן בשלימותו וכשהוא מחובר לקרקע.

שבת שלום ומבורך!

א. היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרחים, מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם". ותיקנו ברכה זו לפי שהוא עניין שבא מזמן לזמן באופן מחודש, שאדם רואה עצים יבשים שהפריחים הקב"ה. ואין מברכים שהחיינו על ברכת האילנות. ואין מברכים אלא פעם אחת בשנה, ולא יותר.

ב. גם הנשים צריכות לברך 'ברכת האילנות', שאין ברכה זו נחשבת כמצווה שהזמן גורם לה שתבוא, שחכמים לא קבעו זמן לברכה זו אלא מפני המציאות שהאילנות פורחים בניסן.

ג. טוב לברך ברכת האילנות על אילנות הנטועים בגנות ופרדסים שמחוץ לעיר, ומכל מקום אין זה מעבב, ולכן אם קשה לו לצאת אל מחוץ לעיר מסיבת קושי או חולשה, ומכל שכן מפני חשש ביטול תורה, יוכל לברך ברכת האילנות גם על אילנות שבתוך העיר.

ד. מה טוב שיצטרפו עשרה ויעשו כולם אגודה אחת בכנסיה לשם שמים לצאת לברך ברכת האילנות, בכוונה הראויה, וברוב עם. ואחר הברכה יאמרו מזמור "בשוב ה' את שיבת ציון", ומזמור "הללויה הללו את ה' מן השמים" וכו', ויסיימו באמירת קדיש 'יהא שלמא' [שיש בזה עליו נשמה גדול לנשמות שנתגלגלו בדומם ובצומח]. וטוב שאחד יברך הברכה בקול רם והשאר יאמרו אחריו בלחש.

ה. אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל כשיש בהם פרחים, אבל על אילני סרק שאינם מוציאים פירות אין לברך. ואם עבר ובירך על אילני סרק, לא יברך שוב על אילן מאכל. שספק ברכות להקל.

ו. מצד הדין די בשני אילנות אפילו ממין אחד. והמברך על מיני אילנות הרבה הרי זה משובח. ומכל מקום אם לא מצא אלא אילן אחד, יכול לברך עליו ויוצא ידי חובתו.

ז. אילנות המורכבים מין בשאינו מינו, יש אומרים - שאין לברך 'ברכת האילנות' עליהם, שהואיל וקיומם נגד רצון הבורא, אין לברך ולהודות להשי"ת על כך. ויש חולקים ואומרים - שהברכה היא על כללות הבריאה, ולכן יכול לברך על אילנות מורכבים. ואף על פי שהרוצה לסמוך על הסברא השניה לברך עליהם אין למחות בידו, מכל מקום הבא לשאול - מורים לו שלא יברך, שספק ברכות להקל. אבל אין לחשוש מלברך על אילן שמא הוא עץ מורכב, ורק כשידוע שהוא מורכב עדיף להימנע מלברך עליו ברכת האילנות.

ח. מותר לברך על עצי ערלה בתוך שלש שנים לנטיעתם, אף על פי שהם ערלה ואסורים בהנאה, הואיל ולא נעשו באיסור. אבל על עצי אשרה אין לברך.

ט. הזריזים מקדימים לברך בהקדם כל מה שאפשר, בראש חודש ניסן, ואין להשהות קיום המצווה כדי לאומרה בעשרה. ומכל מקום אם לא בירך ברכת האילנות כשראה אותם עם פרחיהם בתחילת